
آثار جرم شناختی
تنبیه بدنی دانش آموزان

حسین صالح

انتشارات کومه

سرشناسه: صالح، حسین، ۱۳۵۵-
 عنوان و نام پدیدآور: آثار جرم‌شناختی تنبیه بدنی دانش‌آموزان، حسین صالح
 مشخصات نشر: قم: انتشارات گومه، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۲۷۶ ص، جدول، نمودار.
 ISBN: 978-600-6237-89-3
 وضعیت فهرست نویسی: فبای مختصر.
 یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی
 است.
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۲۳۹۲۲

آثار جرم‌شناختی تنبیه بدنی دانش‌آموزان

□
 حسین صالح
 □

مطبعه آرای: مهدی نحوی □ ویراستار: فاطمه صالح □ رساله

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه □ نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

چاپ: آبنوس □ معانی: مشعر

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۳۷-۸۹-۳

قیمت: ۱۴۹۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

آدرس مرکز پخش:

قم: بلوار معلم، مجتمع ناشران، طبقه اول، واحد ۱۳۰

تلفن: ۳۷۸۴۲۶۱۰-۱۱ (۳۵) - ۳۷۸۴۶۷۵۴

همراه: ۰۹۱۲۰۹۵۰۹۹۸

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
فصل اول: تبیین مفاهیم، پیشینه، فراوانی و عوامل تنبیه بدنی	
دانش آموزان	۱۷
فصل اول: تبیین مفاهیم و پیشینه	۲۲
کسار اول: مفاهیم	۲۴
الف) تنبیه بدنی	۲۴
۱- مفهوم لغوی	۲۴
۲- مفهوم اصطلاحی	۲۶
۱-۲ دیدگاه روان‌شناسی و علوم تربیتی	۲۷
۲-۲ دیدگاه پزشکی	۲۸
۲-۳ دیدگاه فقهی	۲۹
۲-۴ دیدگاه حقوق بشری	۳۱
ب) مفهوم لغوی و اصطلاحی دانش‌آموز	۳۲
۱- مفهوم لغوی دانش‌آموز	۳۲
۲- مفهوم اصطلاحی دانش‌آموز	۳۳
گفتار دوم: پیشینه تنبیه بدنی دانش‌آموزان	۳۴
الف) پیشینه تنبیه بدنی در سطح جهان	۳۶

فهرست مطالب □ ۷

۴۲	ب) پیشینه تنبیه بدنی در ایران
۴۴	۱. تنبیه بدنی قبل از انقلاب اسلامی
۴۴	۱-۱. دوران ایران باستان
۵۲	۱-۲. دوران اسلامی تا پیروزی انقلاب اسلامی
۶۰	۲- تنبیه بدنی بعد از انقلاب اسلامی
۶۴	مبحث دوم: بررسی فراوانی و عوامل تنبیه بدنی دانش‌آموزان
۶۵	گفتار اول: بررسی فراوانی تنبیه بدنی دانش‌آموزان
۶۷	الف) بررسی فراوانی با استفاده از پژوهش استادی
۶۸	۱- فراوانی در سطح جهان
۷۳	۲- فراوانی در سطح ایران
۷۷	ب) بررسی میزان فراوانی با استفاده از روش پیمایشی (زمینه‌یابی)
۸۶	گفتار دوم: عوامل تنبیه بدنی دانش‌آموزان
۸۷	الف) عوامل فردی
۹۳	ب) عوامل غیر فردی (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و...)
	فصل دوم: افک تربیتی و تحصیلی دانش‌آموزان و ایجاد زمینه‌های بزه
۱۱۱	دیدگی و بزه کاری آنان در اثر تنبیه بدنی
	مبحث اول: افک تربیتی دانش‌آموزان و ایجاد زمینه‌های بزه دیدگی آنان
۱۱۷	کاری آنان، اثر تنبیه بدنی
	گفتار اول: تاثیر تنبیه بدنی بر وضعیت روانی دانش‌آموزان و ایجاد
۱۲۱	زمینه‌های بزه دیدگی آنان
۱۲۳	الف- ترس
۱۲۷	ب- اضطراب

- ج-افسردگی ۱۳۲
- د-کاهش عزت نفس و اعتماد به نفس ۱۳۸
- گفتار دوم : تاثیر تنبیه بدنی بر واکنش های بیرونی دانش آموزان
- وایجاد زمینه های بزه کاری آنان ۱۴۴
- الف) ریاکاری، حيله گری و دروغ گویی ۱۴۴
- ب) پرخاشگری ۱۴۶
- ج) عصیانگری ۱۵۰
- د) دشمنی و انتقام جویی ۱۵۳
- بحث دوم: افق تحصیلی دانش آموزان وایجاد زمینه های بزه دیدگی و بزه کاری آنان : اثر تنبیه بدنی ۱۵۷
- گفتار اول : ارتباط تنبیه بدنی با پیشرفت تحصیلی ۱۶۱
- الف) توجه ۱۶۳
- ۱- کم توانی ذهنی ۱۶۴
- ۲-نارسایی جسمی ۱۶۴
- ۳- مشکلات خانوادگی ۱۶۵
- ۴- فقر و گرسنگی ۱۶۵
- ب) انجام تکالیف درسی ۱۶۷
۱. کم توانی ذهنی ۱۶۸
۲. فقر ۱۶۸
۳. مشکلات خانوادگی ۱۶۹
۴. کودک آزاری ۱۶۹
- ۵- فشار روانی پس آسیبی ۱۷۰

ج) عدم موفقیت در امتحانات	۱۷۱
گفتار دوم : رابطه تنبیه بدنی با افت تحصیلی	۱۷۴
الف) کیفیت نازل تحصیلات	۱۷۶
ب) غیبت و مدرسه گریزی	۱۸۰
ج) ترک تحصیل	۱۸۳
فصل سوم: بزه دیدگی و بزه کاری دانش آموزان در اثر تنبیه بدنی	۱۸۷
مبحث اول: بزه دیدگی دانش آموزان در اثر تنبیه بدنی	۱۹۲
گفتار اول: بزه دیدگی مادی دانش آموز در اثر تنبیه بدنی	۱۹۷
الف) آسیب‌ها: جسمی	۱۹۷
۱- ابزارهای بزه دیدگی در تنبیه بدنی دانش آموزان (ابزارهای تنبیه بدنی)	۲۰۰
۲- طیف صدمات ناشی از ضرب و جرح	۲۰۱
۱-۲- صدمات جزئی	۲۰۲
۲-۲- نقص عضو	۲۰۳
۲-۳- مرگ	۲۰۵
ب) زبان‌های مالی	۲۱۰
گفتار دوم: بزه دیدگی معنوی دانش آموز در اثر تنبیه بدنی	۲۱۰
الف) آسیب‌های روانی ناشی از تنبیه بدنی	۲۱۰
۱- کاهش خودباوری و حرمت نفس	۲۱۸
۲- تسلیم پذیری	۲۲۱
ب) آثار حیثیتی و اجتماعی ناشی از تنبیه بدنی	۲۲۲
گفتار سوم: بزه دیدگی مکرر دانش آموز در اثر تنبیه بدنی	۲۲۴

- مبحث دوم: بزه‌کاری دانش‌آموزان در اثر تنبیه بدنی ۲۲۵
- گفتار اول: تقلیل زشتی خشونت‌گرایی در ذهن دانش‌آموز ۲۲۷
- الف) نقش الگو ۲۲۹
- ب) ویژگی مشاهده‌گران و دیدن خشونت ۲۳۰
- ج) پیامدهای پاداش بخش رفتار ۲۳۴
- گفتار دوم: ایجاد حالات ضد اجتماعی، تثبیت خشونت در رفتار و ارتکاب بزه ۲۳۷
- الف) بروز رفتارهای ضد اجتماعی ۲۳۸
- ب) تثبیت خشونت رفتاری در دانش‌آموز ۲۴۴
- گفتار سوم: دیدگی مجدد دانش‌آموز پس از ارتکاب بزه ۲۵۱
- سخن آخر؛ ۲۵۳
- کتابنامه ۲۶۰

مقدمه

ایرمان شکل‌گیری جوامع بشری، رفتارهای مجرمانه، به عنوان پدیده‌هایی ناهنجار مورد توجه اندیشمندان قرار داشته و آنان همواره به دنبال کشف عوامل شکل‌گیری این رفتارها و آثار ناشی از آن بوده‌اند. تنبیه بدنی دانش‌آموزان توسط معلمان از جمله رفتارهای ناهنجاری به شمار می‌رود که قرن‌ها - به عنوان یک شیوه - میان دانش‌آموزان به کار رفته تا جایی که می‌توان قدمت آن را همپای تاریخ تعلیم و تربیت دانست. تنها در دهه‌های اخیر است که با تحول نظام آموزش و پرورش، در اغلب کشورهای جهان برای حذف این پدیده شوم، تلاش‌هایی صورت گرفته و این عمل جرم‌انگاری شده است؛ این تلاش‌ها حاصل آگاهی‌ها، روش‌نگری‌هایی است که دانشمندان - خصوصاً روانشناسان، پزشکان و فعالان عرصه تعلیم و تربیت - در خصوص پیامدهای زیانبار تنبیه بدنی در اختیار مردم نهاده‌اند. با این وجود متأسفانه هنوز تنبیه بدنی در مدارس به چشم می‌خورد. این پدیده معلول عوامل مختلف فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بوده و به جامعه‌های خاصی اختصاص ندارد؛ به طوری که نه تنها در کشورهای محروم به چشم می‌خورد بلکه در کشورهای توسعه‌یافته هم گزارش می‌شود.

با تمام اظهار نظرها و توصیه‌هایی که از سوی صاحب نظران در نقی هر گونه تنبیه بدنی صورت پذیرفته است با این حال بررسی آثار سوء تنبیه

بدنی دانش آموزان به طور خاص - به ویژه آثار جرم‌شناختی آن - مغفول مانده و چندان مورد توجه قرار نگرفته است؛ در حالی که آثار مخرب آن در بزه‌دیدگی و بزه‌کاری دانش آموزان فراتر از حد تصور است. بنابر این برای روشن‌تر شدن موضوع، تحقیق کاربردی و فعالیت میدانی ضروری به نظر رسید. در تقریر این کتاب، علاوه بر ارائه و تحلیل مطالعات و تحقیقات انجام شده توسط متخصصین - روانشناسان، پزشکان، علمای تعلیم و تربیت و برم‌نشانان - در خصوص موضوع، فعالیت میدانی صورت گرفته و با بهره‌گیری از روش‌های مختلف تحقیق، حدود پانصد دانش‌آموز و یکصد بزه‌کار مورد مطالعه قرار گرفته‌اند؛ ضمن این که با بیش از یکصد نفر از اولیاء و مربیان نیز در خصوص موضوعات مرتبط مصاحبه صورت گرفته تا آثار تنبیه بدنی - اعم از آثار جرم‌شناختی و آثار زمینه‌ساز بزه‌دیدگی و بزه‌کاری - روشن‌تر گردد. بر اساس این بررسی‌ها بزه‌دیدگی و بزه‌کاری، حاصل و نتیجه تنبیه بدنی است. به این صورت که تنبیه بدنی با وارد نمودن آسیب‌های جسمی و تشدید حالت‌هایی همچون ترس، اضطراب، افسردگی، تسلیم‌پذیری و... موجب بزه‌دیدگی دانش‌آموز شده و با ایجاد یا تشدید واکنش‌هایی مثل پرخاشگری، عصیان‌گری، انقواء جویی، دروغ‌گویی و حيله‌گری زمینه‌ساز بزه‌کاری شده و نیز با دلزدگی دانش‌آموز از محیط تحصیل و افت تحصیلی، مدرسه‌گریزی و نهایتاً ترک تحصیل به دنبال آن، موجب شده تا زمینه‌های لازم بزه‌کاری و بزه‌دیدگی مجدد دانش‌آموزان فراهم گشته تا جایی که نتیجه‌اش جرم و بزه‌کاری دانش‌آموز تنبیه شده، بوده است.

تنبیه بدنی دانش‌آموزان اگرچه در اغلب کشورهای دنیا جرم‌انگاری شده

است. اما متأسفانه همچنان بسته به سطح فرهنگی جوامع مختلف و دیگر عوامل ایجاد کننده آن به کار برده می‌شود. عدم توجه کافی به این ناهنجاری که آثارش علاوه بر صدمات جسمی و روانی برای دانش‌آموزان، بروز انحرافات، آسیب‌های اجتماعی و بزه‌کاری در سطح جامعه را در پی دارد، موجب شده تا بیش یا کم این پدیده رواج داشته باشد. این بی‌توجهی نه تنها از سوی دولت بوده است، بلکه حتی در بسیاری از جوامع، فرهنگ عمومی این خشونت را تقبیح نکرد و آن را ناهنجاری در نظر نمی‌گیرد؛ ضمن این که این موضوع به سایر خاصیت‌های مورد توجه محققان جرم‌شناس قرار نگرفته است و فقط در تحقیقاتی که به کار کلی در مورد بزه‌کاری و بزه‌دیدگی کودکان صورت گرفته شاید جوان‌پایی از آن یافت.

تنبیه بدنی دانش‌آموزان، بزه‌دیدگی آسیب‌پذیر و مستحق حمایت‌های ویژه دارد، اما متأسفانه وقتی اصل جرم مانند تجاوز در اذهان عمومی چندان ناهنجار و قبیح شمرده نمی‌شود، دیگر نوبت به بزه‌دیدگی آن و حمایت از او نخواهد رسید و نگاه دولت‌ها بدان نیز مثل دیگر تحریکات نخواهد بود تا به مبارزه جدی با آن مبادرت نمایند. از سوی دیگر، از آن‌جا که متکبران این جرم (مربیان)، دارای پایگاه اجتماعی والایی در بین مردم هستند، برخورد از جنس کیفر که جنبه تزدیلی داشته باشد، دور از مصلحت بوده و نتیجه‌ای نخواهد داشت. بنابراین ایجاب می‌کند تا به این پدیده همچون یک معضل اجتماعی نگریست و تلاش کرد تا با شناخت همه جوانب و آثارش، از آن پیشگیری و زمینه حذف کامل آن را فراهم نمود؛ این رسالت بیش از همه بر دوش جرم‌شناسان خواهد است.

از آن‌جا که جرم‌شناسی علمی است که به مطالعه پدیده‌ی مجرمانه، علل

ارتکاب جرم و چگونگی کاهش میزان بزه‌کاری و نیز چگونگی بزه‌دیدگی و آثار آن بر جامعه و خود بزه دیده می‌پردازد، شایسته است جرم‌شناسان در خصوص جرم تنبیه بدنی دانش‌آموزان به طور خاص وارد شده و بر اساس مشاهدات منظم و روشن، آزمایش و تجربه هرچه بیشتر ابعاد مختلف این ناهنجاری را روشن سازند تا در پرتو روشنگری‌های آنان شاهد کاهش میزان به کارگیری آن باشیم. در این کتاب که خلاصه یک تحقیق جامع است، از آنجا که مجال پرداختن به همه جنبه‌های جرم نیست ضمن اشاره به ریشه‌ها و ریشه‌های فرهنگی و عوامل ایجادکننده آن، بیشتر آثار آن بر بزه‌دیده مورد توجه قرار گرفته است.

اما نکته مهم این کتاب انتخاب موضوع در چند مورد خلاصه می‌شود؛ نخست این که محقق دال‌ها را نزدیک در کسوت معلمی، متأسفانه شاهد انواع و اقسام تنبیه‌های بدنی دانش‌آموزان در مدارس بوده و همیشه به دنبال فرصتی می‌گشته تا در حد بضاعت خود گامی برای ریشه‌کن نمودن این معضل بردارد، بنابراین انتخاب موضوع در راستای رسیدن به آن هدف بوده است. همچنین با در نظر گرفتن این نکته که معلم بودن و ارتباط نزدیک با دانش‌آموزان و همچنین مسوولان آموزش پرورش می‌تواند موجب آرایه راه کارهای بهتر و عملی شدن این‌گونه تحقیقات باشد (تعبیه به جا و ارزشمند استاد گرانقدر حقوق کیفری و جرم‌شناسی جناب آقای دکتر رجفی ابرند آبادی) نگارنده عزم خود را جزم نمود تا در انجام تحقیقی که به علت میدانی بودن آن مرارت‌های بسیاری را به همراه داشت، از هیچ کوششی فروگذار نکند. کتاب حاضر با ذکر فراوانی جرم مزبور و بیان ویژگی بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر آن، آثار مخرب جرم مذکور را- با انجام تحقیقاتی

ملموس بر جسم و جان بزه‌دیدگان- نشان می‌دهد و شاید گام کوچکی برای کمک به مربیان، مسوولان و متولیان آموزش و پرورش برای شناخت ابعاد و زوایای موضوع باشد.

در خصوص تنبیه‌بدنی کودکان به‌طور کلی و دانش‌آموزان به‌طور خاص، کتاب‌های بسیاری نوشته شده^۱ و تحقیقاتی نیز در قالب مقاله^۲ و پایان‌نامه^۳ صورت پذیرفته است. اغلب مطالب مذکور که با روش توصیفی ارائه شده است، به بیان دیدگاه‌های مختلف به کارگیری تنبیه یا کیفر بدنی را تقبیح نموده یا محدود به خاص^۴ ای آن در نظر گرفته‌اند، ضمن این‌که برخی پژوهش‌ها^۵ نیز صراحتاً عامل تنبیه بدنی را مورد بررسی قرار داده‌اند. بنابراین بررسی آثار تنبیه بدنی دانش‌آموزان، کنار عوامل آن، موضوعی است که کمتر مورد توجه قرار گرفته و جای کار دارد.

شیوه‌های مختلفی در ارائه این تغییرات به کار رفته است: «توصیفی

۱- به عنوان نمونه رک به: سعید مدنی، خشونت علیه کودکان در ایران، تهران، ۱۳۹۰. و عباس آقا بیگلری و دیگران، کودک آزاری، تهران، آوند دانش، ۱۳۸۰. و حمزه زینالی، آسیب‌ها و سبب‌ها، حقوق کودک در ایران، تهران، میزان، ۱۳۹۰. و عبدالله مجوزی، چرانتنبیه؟ تهران، انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۸.

۲- به عنوان نمونه رک به: دبیرخانه سمپوزیوم جایگاه تربیت وزارت آموزش و پرورش، مثلاً چهارمین سمپوزیوم جایگاه تربیت، تهران، دفتر مشاوره و تحقیق وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۲. و حمزه زینالی، کیفر بدنی، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۴۳، تابستان ۱۳۸۲.

۳- به عنوان نمونه رک به: میترا دریجانی، بررسی حقوقی و جرم‌شناختی تنبیه بدنی کودکان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، مهرماه ۱۳۷۹. و سید جواد حسینی‌خواه، تنبیه بدنی کودکان در نظام حقوق بشر و فقه امامیه، پژوهش کارشناسی ارشد، دانشگاه مفید، ۱۳۸۷.

۴- به عنوان نمونه رک به: زهرا دانش‌پژوه، تشویق و تنبیه از دیدگاه متخصصان و نظریه‌پردازان تعلیم و تربیت، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال دوازدهم، شماره ۱۳۷۵، ص ۴۵، ۸۲ و علی قائمی، خانواده و مسائل مدرسه ای کودکان، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۴، ص ۳۲۰.

تحلیلی»، «روش اسنادی»، «روش پیمایشی یا زمینه‌یابی» به منظور نظرسنجی از اعضای نمونه‌های آماری، «روش مقایسه‌ای یا پس‌رویدادی» به منظور مقایسه نمونه‌های مختلف آماری.

این کتاب در سه فصل ارائه می‌گردد: فصل نخست به تبیین مفاهیم، پیشینه، فراوانی و عوامل تنبیه بدنی دانش‌آموزان اختصاص یافته است.

در فصل دوم با عنوان «اثر تربیتی و تحصیلی دانش‌آموزان و ایجاد زمینه‌های بزه‌ی‌دگی و بزه‌کاری آنان در اثر تنبیه بدنی» آثار سوء تنبیه بدنی بر جنبه‌های تربیتی و تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته و با انجام تحقیقات بدنی با مقایسه دو نمونه آماری تنبیه شده و تنبیه نشده نشان داده شده است که تنبیه بدنی می‌تواند زمینه‌ساز جرم باشد.

در فصل سوم بزه‌ی‌دگی و بزه‌کاری دانش‌آموزان در اثر تنبیه بدنی مورد بررسی قرار گرفته است.